

הבגדים בהרמת והוצאת הדשן

• דף כג •

הרב אבישי נתן מייטליס שליט"א

בגדי הכהן בהרמת הדשן

הכהן מחוייב בכל 'עבודת המקדש' ללבוש את בגדי כהונה, אך בעת הרמת הדשן והוצאתו ציוותה התורה ויקרא ו, ד: 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור'.

נחלקו ת"ק ור' אליעזר במסכתין בדף כג: בגדר הנאמר ללבוש 'בגדים אחרים': 'ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט, מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש. אם כן מה תלמוד לומר אחרים פחותין מהן. רבי אליעזר אומר אחרים והוציא, לימד על הכהנים בעלי מומין שכשרין להוציא הדשן'. הרי שדרשו אומנם בגדי כהונה (פרט לשיטת הרמב"ן שהובאה לקמן שמהני להוציא בבגדי חול), אך שיהיו פחותים מהם לת"ק, ולר"א נאמר הכא גדר בהלכות הכהנים ולא בבגדים שיש ללבוש, וכי העבודה מותרת בבעלי מומין, היתר המעיד על כך שאינה 'עבודה' גמורה שהרי בעלי מומין פסולים לעבודה (הגבורת ארי הקשה מדוע לא ריבו גם כהן חלל שיהא כשר לעבודה זו, אם לא דרוש כהן הכשר לעבודה. ויתרה מכך, הוא הוכיח שחלל עדיף מבעל מום לעניין עבודה, שכן איתא בקידושין בדף סו: שעבודת חלל כשירה, אם היה עומד על המזבח ועבד ונודע לו שהוא חלל. ויישב, שחלל שעבד עבודתו כשירה אם נודע לו לאחר שעבד, אך אם עבד לאחר שנודע לו מפסולו, עבודתו פסולה. ובעל מום עדיף מחלל שכן בקדושתו קאי לעומת החלל. ולהכי ריבו רק את הבעל מום).

בדעת ר' אליעזר נחלקו הראשונים אם הוא חולק על הצורך גם בבגדים פחותים. התוס' בד"ה 'יש ותוס' ישנים והריטב"א הכא סברו שהוא מודה לת"ק שבעי בגדי כהונה פחותים, אך לדעת הרמב"ן ויקרא ו, ד ר"א דרש את הפסוק לענין דינו של הכהן ולא לעניין טיבן של בגדי הכהן שמתעסק עם הדשן, ולדידיה ניתן להוציא את הדשן אף עם בגדי חול: 'אבל יש מרבתינו שם במסכת יומא (כג ב) אומר שאין הוצאת הדשן צריכה בגדי כהונה, ויאמר ולבש בגדים אחרים, בגדי חול, ופשוטו

של מקרא בכך הוא, שיצוה עליו שלא ילכלך בגדי הבד בגדי הקדש בהוצאת הדשן אבל ילבש בגדי חול'. וכ"כ הריטב"א שם בשמו: 'אבל בנמוקי הרב החסיד ז"ל פירש דכיון דמכשר לה בכהנים בעלי מומין, אין להצריך בה בגדי קדש'.

הגמ' הטעימה את הדרישה ללבוש בגדים פחותים לצורך הרמת והוצאת הדשן: 'אמר מר אחרים פחותין מהן, כדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימוזג בהן כוס לרבו'. ונחלקו הדעות אם הדברים אמורים לגבי הוצאת הדשן או אף לעניין תרומת הדשן: 'אמר ריש לקיש כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בהרמה, ורבי יוחנן אמר מחלוקת בהוצאה, אבל בהרמה דברי הכל עבודה היא'.

בגדר בגד פחות, תוס' ישנים בדף יב: תהה על הגדרתם: 'אבל לא ידעינן מתי הם מיקרו שחקים'. אך רש"י כתב שהינו: 'שחקים, או מפשתן שאינו מוצהב ואין דמיהם יקרים'. כלומר, בגד שנתווה באיכות ירודה. ובשם הר"ש על תרת כהנים פרשת צו פירש ששחקים אלו בגדים שהשערות נשרו ורואים את החוטים. כלומר, שאיכותם ירודה.

יש לעיין האם יש בהגדרת לבישת בגדים פחותים כדי להוות איסור בעבודה בבגדים טובים וחיוב לבישת פחותים, או שמא יש כאן היתר לבישת פחותים. ועוד יש לעיין, אם יש בכך כדי פגיעה בבגדים שמלכלכם, ולהכי הצריכו לבישת הפחותים, או שמא הוי פגיעה בעבודה שנעשית לאחר מכן בבגדים שהתלכלכו.

מצאנו בראשונים מחלוקת משולשת;

רש"י בויקרא ו, ד כתב: 'אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד'. מבואר, שלא נאמר איסור להוציא הדשן בבגדים אלו, אלא הוי היתר ורשות משום דרך ארץ. משמע, שהמניע לכך היא העבודה אח"כ בבגדים שיתלכלכו, ולא בעצם לכלוך בגדי השרד, כפי שכתב רש"י בהמשך דבריו שם: 'גנאי למלך שיהא משמש בהן על המזבח בעבודת אכילה'.

אך הרמב"ן שם תמה על דבריו: 'אבל לא ידעתי מנין אמר הרב שאינה חובה, כי נראה שמצוה היא על הכהן שהבגדים שיעשה בהם הקרבנות גם הרמת הדשן יהיו בגדים נקיים, לא ישמש באותן אשר הוציא הדשן, והמצוה מדרך מוסר העבד לרבו, ולכך יהיו לכהנים הבגדים החמודות לעבודות והפחותים להוצאת הדשן.

וכל זה לפי הסברה הזו שכתבה הרב'. משמע שאין לעבוד בבגדים שהתלכלכו מחמת הוצאת הדשן.

ברם הריטב"א סבר שישנו איסור לעבוד בבגדי כהונה ולהוציא את הדשן: 'ובהוצאת הדשן דגריע טפי נחית ליה חדא דרגא למיהוי אף בבגדי חול, וזה הפירוש כפי שיטת החסיד ז"ל'. אפשר שזהו פחיתות כבוד לבגדים כפי שעולה מדברי הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספים ב, י: 'ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר ופשט... אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים, לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה לרבו'. ובאר הלחם משנה טעמו של הדין: 'מפני שהבגדים מתבזין ומתלכלכין בהן'.

הבגדים בתרומת הדשן

מפשטו של מקרא נראה שתרומת הדשן נעשתה בבגדי כהונה רגילים: 'זהרים את הדשן... ושמנו אצל המזבח. ופשט בגדיו... והוציא את הדשן'. הרי שרק הוצאת הבגדים נעשתה בבגדים פחותים, וכך באר רש"י בד"ה 'ת"ל': 'שהאפר מלכלכם כשנושאו חוץ למחנה'. וכ"כ הרמב"ן: 'לא ילכלך בגדים שהוא משמש בהם בהוצאת הדשן... לומר שהוצאת הדשן צריכה בגדי כהונה'.

ברם בגמ' בדף יב: נזכר שאף את תרומת הדשן יש להרים עם בגדים פחותים: 'אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא על בשרו מה תלמוד לומר ילבש, להביא מצנפת ואבנט להרמת הדשן דברי רבי יהודה... אלא מה ת"ל ילבש לרבות את השחקין'.

.א.

רש"י שם בד"ה 'את השחקין' תמה על כך: 'ואין נראה בעיני, דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרינן לקמן הכי - מפני שהבגדים מתבזים ומתלכלכין בהן, אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום, כדאמרינן במסכת תמיד (ד, א) ואין שם לכלוך בגדים'. ולכך רש"י פירש שאפילו בגדים פחותים כשרים לעבודה בדיעבד. כפי שגם התוס' שם בד"ה 'ילבש' באר שדין זה אמור לגבי כל עבודות המקדש שמותרות בשחקין בדיעבד.

נמצא, שמעיקרא דדינא מחויב לתרום הדשן עם בגדי כהונה רגילים, כפי שדייק הרמב"ם בלשונו, ורק ביחס להוצאת הדשן הצריך פגדים פחותים.

ראה במדבר רבה פרשת במדבר פרשה ד שיש להרים בבגדים משובחין: 'א"ר יהודה הלוי ב"ר שלום אין מעשיו של הקדוש ברוך הוא כמעשה ב"ו למה עביד מגירם של ב"ו. יש לו כלים נאים בשעה שהוא יוצא לשוק הוא לובשם, אבל בשעה שהוא עומד לבשל פושט את היפים ולובש מקורעים וזוסטא, ועוד בשעה שהוא גורף את הכירים ואת התנור הוא לובש רעים מהם. אבל לפני הקדוש ברוך הוא בשעה שכהן גורף את המזבח ומדשנו היה לובש כלים מעולים, שנאמר ולבש הכהן מדו בד וגו' בשביל והרים את הדשן. למה כן, אלא להודיעך שאין גאווה לפני המקום'.

ב.

ברם הריטב"א סבר שהיתר לעבוד בשחקין נאמר על תרומת הדשן בלבד. כלומר, שכיון שאינה מלכלכת כ"כ, אין חיוב להרים בבגדים פחותים, אך גם אין דין לעשותה לכתחילה בבגדים רגילים וניתן ללבוש פחותים אף בה, לאפוקי שאר עבודות שרק בדיעבד הותר לעבוד בשחקין.

ג.

מנגד, הרמב"ם בהל' תמידין ומוספים ב, י סבר שיש ללבוש פחותין אף בתרומת הדשן: 'ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן, אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים, לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס'. וכן כתב שם בהל' יב להדיא: 'כיצד תורמין, מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה, ומקדש ידיו ורגליו'.

כן סבר המאירי ב"ק כג: 'לפי שיטתינו אף על פי שהכתוב מוכיח שלא נאמר כן אלא להוצאה אבל לתרומה אף בחשובים שבהם היה מקרא נדרש לפניו ולאחריו, ובין תרומה ובין הוצאה בבגדים פחותים היו. אף על פי שיש חולקים לומר שלא נאמר כן אלא בהוצאה'. וכ"כ לעיל מיניה ב"ק יב: 'הרמת הדשן... ומ"מ צריך שיהיו פחותים מבגדים שעובד בהם בגדים שמזג בהם כוס לרבו אל יבשל... וי"א שלא נאמר כן אלא בהוצאת הדשן. ולא יראה כן'.

וצ"ע מהו מקור לדברי הרמב"ם?

המהר"י קורקוס סבר שהרמב"ם הסיק מסברא, שאף תרומת הדשן עצמה חשיבא כבישול קדירה ודרוש שתעשה בבגדים פחותים.

אך אפשר שביאור שיטתו נעוץ בהבנת גדר הוצאת הדשן, אם חשיבא כעבודה. הרמב"ם שם בהל' טו נקט שלא חשיבא כעבודה: 'ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאים אותה'. לדבריו, בהוצאת הדשן כלל לא צריך בגדי כהונה, זולת תרומת הדשן לבדה שהיא חשיבא עבודה ובעי בגדי כהונה, ועליה נאמר 'ולבש בגדים אחרים'. ומקרא הולך לפניו. עפ"י הבנה זו, יש כדי לבאר מדוע מחוייב להוציא הדשן בבגדי חול, שכן אין לצאת למדינה, מהר הבית בבגדי כהונה, ולכן הוציאו הדשן עם בגדי חול. וצ"ע, וכפי שהקשה המשל"מ שם ב, י מדברי גמרתנו שהמחלוקת הינה לגבי הוצאת הדשן, אך לגבי תרומת הדשן: 'אבל לגבי הרמה, דברי הכל עבודה היא'. ואזי צ"ל, שכיון שנדרש להוציא את הדשן מחוץ לעיר, חשיבא כעבודה באופן זה, ולמען הוצאה זו הותר להוציא בבגדי כהונה.

ואפשר, שדברי הרמב"ם מבוססים על הגדרה מחודשת בביאור הרמת הדשן והוצאת הדשן. שכן בפשטות, האם אלו שתי מצוות נפרדות, ואולי גם מנוגדות. הוצאת הדשן הינה פנוי ונטילת האפר מהמזבח, בעוד שבהרמת הדשן, מבקש לצבור את הדשן ולסדרו על התפוח.

ואפ"ה הבין הרמב"ם שהרמת הדשן הינה התחלת ההוצאה וכלשון הגמ' 'עבודת סילוק', וכן ביטא בלשונו בספר המצוות מ"ע ל: 'שנצטוו הכהנים להסיר הדשן בכל יום מעל המזבח, והיא הנקראת תרומת הדשן'. וכן הגדיר כך בפירוש המשנה במסכתין א, ח: 'תרומת הדשן, הוצאת האפר ממנו'. וכבר העיר ע"כ הגרפ"פ על הרס"ג עשה קכח: 'אבל אין המצוה להסיר את הדשן מעל גבי המזבח. אלא להרים ממנו מלא קומצו בלבד'.

הגרפ"פ באר שהרמב"ם אזיל לשיטתיה בהגדרת התרומת הדשן כהסרתו: 'שדעתו דבכל יום חייבין להסיר כל הדשן מעל גבי המזבח למטה. אחר תרומת הדשן. כמבואר בדבריו (בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין הי"ג) וכנראה ס"ל דמאי דכתיב והרים את הדשן וגו' והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה וגו', הכל מצוה אחת. שבתחילה תורם את הדשן ואח"כ מוציאים כולו חוץ למחנה. ולכן כתב דהמצוה היה להסיר את הדשן מע"ג המזבח. אבל אין דעת שאר הראשונים ז"ל כן'.

בכך יש לבאר מחלוקת נוספת. הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין ב, טו סבר שיש מעילה בדשן שהוציאו אף שמצוי מחוץ לעיר: 'ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי מומין מוציאים אותו, וכשמוציאים אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא חזירים גורפים אותו, ולא יפזרנו שם שנאמר ושמו, שיניחנו בנחת, ואסור ליהנות בו'. אך הראב"ד השיג ע"כ, וסבר: 'ואין מעילה אלא בתרומת הדשן'. ולא בכל הדשן שהוציאו מהמזבח. ולדבריים דלעיל יש לבאר כך, שהרמב"ם ראה בתרומת הדשן כהוצאתו מהמזבח, ולהכי כשם שהוא נאסר בהנאה ומועלים בו, כן הדין בכל שיצא מהמזבח. ברם הראב"ד הבין שרק מה שהורם נאסר בהנאה ומועלים בו, ולא יתר הדשן שהוציאו מהמזבח.